

Feestgroet van het Nederlandsch Linnaeus-comité, op 23 Mei 1907 te Upsala, overgebracht door het lid van genoemd comité Dr. C. Kerbert, directeur van het Kon. Zool. Genootschap »Natura Artis Magistra« te Amsterdam.

Hooggeachte Rector
Zeer aanzienlijke Senaat
der Koninklijke Universiteit van Upsala!

Het Nederlandsch Comité ter herdenking van den 200-jarigen geboortedag van Carolus Linnaeus, heeft de eer zijne eerbiedige groete te zenden, zijne oprechte hulde te brengen aan den oudsten zetel van Zweden's Muze — aan de Koninklijke Universiteit, waar de Vicarius Carolus Linnaeus in zijn »Hortus Uplandicus« en zijne »Nuptiae Plantarum« den grondslag legde van het »sexueel stelsel« — waar zijn vriendschap ontkiemde met Peter Artedi, den uitmuntenden natuurvorscher, den vader der ichtyologie, wiens invloed op de latere uitgaven van Linnaeus' »Systema Naturae« van zoo groote beteekenis was — aan de Hoogeschool, welker beroemden naam wij niet kunnen hooren of uiteen zonder te denken aan haren hoogleeraar, Carolus Linnaeus, den hervormer der systematische plant- en dierkunde.

Waar zich de Koninklijke Universiteit van Upsala in feestgewaad tooit, ter herdenking van een harer meest voortreffelijke zonen, waar de natuurwetenschap in Zweden zich statig opmaakt naar het Mausoleum van den grooten meester — daar wenscht ook het land van Boerhaave zijne eerbiedige hulde te brengen aan de nagedachtenis van den man, die als Hollandsch doctor in de geneeskunde zoo gaarne gewaagde van zijn vruchtbaar verblijf in Holland.

In Holland toch vertoonde zijn gelukster zich hooger aan den horizon, van daar werden zijne klassieke standaardwerken naar alle oorden der wereld verspreid.

Wanneer wij, Nederlanders, eenerzijds betreuren, dat onze voorvaders der 18e eeuw niet geslaagd zijn in hunne pogingen om Carolus Linnaeus in ons vaderland of in onze koloniën te behouden, dan benijden wij toch der Koninklijke Universiteit van Upsala het voorrecht niet, dat het haar is mogen gelukken om den »Reformator Historiae naturalis« onder hare voorgangers op te nemen.

Nederland heeft Linnaeus weer afgestaan aan zijn vaderland, met de innige overtuiging, dat de beoefening der wetenschap niet gebonden is aan eenige nationaliteit, en hare uitkomsten ten goede komen aan alle volken.

Niet alleen dus in Zweden, doch in alle beschaafde landen vieren de biologen hoogtij en herdenken den 200-jarigen geboortedag van den uitnemenden natuuronderzoeker en tevens zijne verdiensten.

Zoo ook wij, in Nederland.

Op »Hartekamp«, het oude buitenverblijf der Cliffords, waar Carolus Linnaeus de rijke plantenschatten van George Clifford bestudeerde, bepaalde, en in zijn »Hortus Cliffortianus« voor de nakomelingschap vereeuwigde, op den klassieke bodem dus, waar hij aan Gronovius, van Royen, Burman, Serrurier, Andry, Lawson en anderen zijne »Philosophia et Fundamenta botanica« ontvoude — op dezen grond wordt op dezen gedenkwaardigen dag een monument onthuld, gewijd aan den genialen hervormer der taxonomie, de schitterende Noordster der Koninklijke Universiteit van Upsala, den grooten Zweed — aan Carolus Linnaeus.

Het Comité voornoemd:

- Dr. M. GRESHOFF, te Haarlem, Voorzitter.
Dr. R. HORST, te Leiden, namens de Nederlandsche Dierkundige Vereeniging.
Dr. C. KERBERT, te Amsterdam, namens het Koninklijk Zöologisch Genootschap Natura Artis Magistra.
Dr. J. Th. OUDEMANS, te Amsterdam, namens de Nederlandsche Entomologische Vereeniging.
Mr. R. C. E. G. J. Bn. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, te Neerlangbroek, namens de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging.
Prof. Dr. ED. VERSCHAFFELT, te Amsterdam, namens het Hoofdbestuur der Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging.
J. H. WENTHOLT, te Haarlem, namens het Hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde.
Dr. L. VUYCK, te Wageningen, namens de Nederlandsche Botanische Vereeniging.
Secretaris-Penningmeester.

II.

OP „DE HARTEKAMP“.

Wie was de Linnaeus, die naar de Hartekamp kwam, welke taak volbracht hij er, en wat is hij hier geworden?

Ziedaar een vraag, mijne toehoorders, wel waard dat wij, ook na de redevoeringen van Dr. Buekers en Dr. Lotsy, en met hun uitmuntende voorlichting, bij de beantwoording nog even verpoozen.

Naar de Hartekamp kwam een jongeman, prachtig type van dat rijkbegaafde Zweedsche volk, dat mag gelden als een aristocratische tak der Germaansche volkenfamilie.

Wij weten van de dagen zijner kindsheid, dat zij werden doorgebracht in de kleine pastorie van Rashult, tusschen bloemen, bij een ouden lindeboom. Zijn jeugd werd daar geleid door de zorgen van een braven vader, en gekoesterd door de liefde eener voortreffelijke moeder, van wie Linnaeus zoo innig veel hield, dat als hij in later jaren van haar sprak, zijne heldere bruine oogen nog meer dan gewoonlijk schitterden, en hij vol ontroering getuigde: zoo lief had God mij!

Wij weten van de moeielijke jaren zijner jongelingschap, hoe zeer hij te kampen had met ontbering en tegenspoed. Maar ook hoe hij, den jongen palmboom gelijk, in verdrukking groeide en, in alle armoede, toch gestadig zich onvervreemdb're schatten verzamelde van waarneming en wetenschap. Reeds vóór zijne reis naar Nederland was hij geen onbekende onder de geleerden in Zweden; immers had hij al drievoudigen roem geogst: als leeraar, als vorscher, als reiziger. Het gemakkelijk door hem verworven Harderwijksch doctoraat was dan ook in dit geval niet veel meer dan — ik ontleen den kunstterm aan de rede van dezen morgen — »een bloot formaal begrip«.¹⁾

Een aankomend geleerde, »jong en ervaren«, die in zijn mars voert het handschrift van een *Systema Naturae* dat een Gronovius kan verbazen, ja dat zelfs den ouden moeden Boerhaave nog in verrukking zal brengen — zulk één is als natuuronderzoeker princelijk geteekend door de gratie Gods!

Zéér waar is het dus, en in dubbelen zin, dat Linnaeus, toen hij op Boerhaave's krachtige aanbeveling, en ingeleid door den uitnemenden Burman, op de Hartekamp kwam als lijfarts-botanicus van den edelen George Clifford, hij hier kon gaan leven, niet als een knecht, doch »als een prins«.²⁾ Naar 't gewone spraakgebruik wil dat zeggen: als iemand, wien niets van het goede der aarde ontbreekt. Maar ik denk ook aan een andere beteekenis: hij leefde hier als een Prins, dat is als een die uitblonk door vorstelijke gaven van verstand en hart.

Vorstelijke gaven van verstand.... Ik ga niet opsommen den reusachtigen verstandelijken arbeid hier in de kalmte van zoo heerlijke omgeving, maar ook: met uiterste krachtsinspanning, in betrekkelijk korten tijd door hem verricht. Sla dat kostelijk boek *Hortus Cliffortianus* open en ge verbaast u, niet alleen over de uitgebreide literatuur-kennis van den jongen schrijver, die al het werk zijner voorgangers getrouwelijk geraadpleegd heeft, doch meer nog, over het ontlukende meesterschap, waarmede hij een uit alle gewesten der wereld saamgebrachte plantenschat beschrijft, die hij toch nergens anders dan hier heeft kunnen leeren kennen. Merkwaardig is dat zeldzaam werk bovenal dáárom, dat het ons de »Sturm-

¹⁾ .... »Soort, geslacht, familie... Het zijn bij Aristoteles dus *bloot formale begrippen*«. Zie de rede van Dr. J. P. Lotsy: Carolus Linnaeus, een en ander over zijne beteekenis, vooral ten opzichte van het soortsbegrip, blz. 10.

²⁾ .... Een levensbeschrijver zegt: »Linnaeus kon hier leven *als een prins*!« Zie de voordracht van Dr. P. G. Buekers: Het leven van Linnaeus, blz. 13.

und Drangperiode" geeft van Linnaeus als stichter van het modern geslachts- en soortsbegrip, en als schepper der huidige nomenclatuur. Ik verwijl daar niet langer bij en wijs er alleen op, hoe Linnaeus' inzichten aangaande plantenbeschrijving blijkbaar hier op de Hartekamp zijn gerijpt. De scherpe *dichotomie* zijner volgende werken is in den Hortus Cliffortianus nog niet volkomen, maar reeds schemert er op bijna iedere bladzijde door dat zeldzaam talent van scheiden en klassificeeren, dat het groote kenmerk is geweest van Linnaeus' orde-brengend genie.

Een 50-tal verschillende portretten van hem, kunt gij in deze dagen op de Linnaeana-tentoonstelling te Haarlem vergelijken. Geen enkele beeltenis echter toont u zóó klaar het belangrijkste ontwikkelings-stadium van den geleerde, als dat boek, hier in de Hartekamp tot Clifford's blijvende eere geschreven, en op kosten van dien Maecenas op voorname wijze uitgegeven. Er ruischt door die bladen de nadering van een *wereldhervormer*. Hier blijkt het voor 't eerst, dat Linnaeus eene nieuwe wetenschap brengt, en dat hij, bij diezelfde gratie Gods, bestemd was voor eeuwen den leermeester te worden van allen, wier studie op natuurwaarneming en op natuuronderzoek moet berusten.

Niemand toch heeft eerder en beter dan hij geleerd, hoe uit scherpe waarneming en zorgvuldig onderzoek van een of meer eigenschappen, onderscheiding van verwante organismen, zaken, verschijnselen, mogelijk is; hoe men daaruit kan leeren een besluit te trekken, een diagnose te stellen. Veel verdèr is daarom zijn invloed gegaan dan tot de botanie. Nóg is er voor elken jongen natuuronderzoeker, en óók voor den toekomstigen medicus, ja voor ieder, die in studie en ambt scherpzinnig-zintuigelijke waarneming behoeft, geen beter oefening dan planten te determineeren en te leeren beschrijven naar Linnaeus' voorbeeld.

Dáárom alleen reeds zou zijn naam als opvoedkundige, als *PRÆCEPTOR MUNDI*, geëerd blijven, zelfs al mochten de botanici, in de drukte hunner onderlinge twisten, hem vergeten...

Verstand en hart. Van weinig geleerden ligt het gemoedsleven voor het nageslacht zoo volledig open als van Linnaeus. Bijna van 'dag tot dag kunnen wij hem volgen uit zijn eigen aantekeningen of uit de geschriften van anderen — vooral ook uit de talrijke brieven, nu tot kostbare archiefstukken geworden, maar eenmaal wellicht geschreven als voorbijgaande opwelling van een licht-ontvankelijk gemoed. Men leze zijne briefwisseling met den beroemden Professor Haller, een groot geleerde, die blijkbaar van aard haast nog scherper was dan het vitrioolachtig vocht der apotheek dat 's mans naam draagt (*Elixer acidum Halleri*) — hoe wint dan Linnaeus onze sympathie door de onverstoorbare welwillendheid, de vriendelijke goedhartigheid zijner altijd-waardeerend blijvende antwoorden. Zeker, wie bij hem naar fouten zoekt, zal ze vinden: de miskennis en broodstrijd zijner jonge jaren is niet zonder invloed op hem gebleven, noch ook zijn voorbeeldeloos succes en de bewierooking zijner tijdgenooten. Maar toch, de adel zijner ziel bleef daarbij onaangetast. Hij, die zooveel van zijne moeder hield, en zooveel van bloemen, heeft in den grond des harten »zijn kinderlijken zin bewaard tot het einde zijner jaren.« Hij was trouwhartig en voor de hem bewezen weldaden dankbaar zijn leven lang.

Ik moet daarvan spreken, omdat over de verhouding tusschen Linnaeus en Clifford nog altijd zekere geruchten in omloop zijn, die aan de eer der nagedachtenis van eerstgenoemde schaden.

Linnaeus zou hier als »tuinknecht« gekomen zijn, op kosten van Clifford gestudeerd, en later zijn beschermer met ondank geloond hebben. *Dat is onwaar!* Wèl heeft de ge-

schiedenis de herinnering bewaard aan kleine schermutzingen tusschen den levendigen jongen geleerde en den bejaarden zwaartillenden koopman-regent — tusschen kenner en amateur, methodicus en dilettant, bijna zou ik zeggen: vuur en stroo. Linnaeus klaagt soms, dat Clifford hem nooit eens laat betijen, en wel vaak pruttelt als hij niet al den tijd aan diens chaotische verzamelingen besteedt. En Clifford beklagt zich op zijn beurt, als Linnaeus Leiden voortrekt boven de Hartekamp.

Hij had blijkbaar gehoopt hem *altijd* hier te houden, meende ten onrechte, dat een arend zich laat vangen in een mollig nestje. Hij kòn Linnaeus niet missen. Door hem was de Hartekamp geworden tot een middelpunt van wetenschappelijk verkeer: 't was soms of drie illustre scholen, Leiden, Amsterdam en Utrecht, er haar groot-auditorium hadden gevestigd. Zoo bijv. in den tijd toen er voor 't eerst in Nederland de paradijsplant, de banaan — *Musa Cliffortiana* — bloeide, en van heinde en verre uit de vereenigde provinciën geleerden en liefhebbers hier bewonderend samenstroonden. Dat streelde Clifford bovenmate, en bij Linnaeus' toch werkelijk onvermijdbaar en door de voltooiing van zijn arbeid ook alleszins gerechvaardigd vertrek gevoelde hij eene leegte, 'die hem verdrietig en wrevelig maakte, eene stemming, die niet hij, doch zijn kleinzoon, als een aangegroeid en onverstaan gerucht later in het familieregister heeft opgeteekend.¹⁾ Evenwel was de grondtoon van George Clifford's verhouding tot den jongen doctor nooit anders dan hartelijke vriendschap en waardeering, dezelfde gevoelens, die ook Linnaeus hem heeft toegedragen.

Als deze te Leiden na zijn vertrek uit de Hartekamp den terugslag ondergaat van zijn ingespannen arbeid en op het ziekbed geworpen wordt, dan waakt daar niet alleen over hem bij dag en nacht van Swieten, nu nog de roem van Nederland's geneeskundigen, en dan scharen zich om dat bed niet alleen Linnaeus' Leidsche vrienden, maar dan vergeet ook Clifford al zijn wrok en al zijn eigen kwalen, en hij spoedt zich naar Leiden, naar Linnaeus' sponde. Wanneer straks de koorts mindert en de veelbeminde zieke allengkens gaat herstellen, dan is Clifford innig gelukkig, omdat hij Linnaeus mag terugvoeren naar de Hartekamp, nu niet meer als zijn lijfarts-botanicus, neen, als ware deze zijn geliefde zoon!

Hooggeachte Heer Smidt van Gelder! Ook gij hebt gewenscht Linnaeus terugtevoeren naar de Hartekamp, naar het eerwaardige landgoed, dat door u in zijn rang hersteld is, en nu weder met bloemen gesierd wordt als in de dagen van ouds.

Toen wij tot u kwamen met het verzoek in uw huisgevel een Linnaeus-steen te mogen aanbrengen, hebt gij ons uw verlangen te kennen gegeven liever nog op dezen feestdag hier een eenvoudig gedenkteeke voor den grooten natuurvorschier te zien verrijzen. Gij hebt daarbij de *Maccenatum caritas* betoond, die het ons comité gemakkelijk maakte aan uwen wensch te voldoen. Aanvaard daarvoor onzen hartgrondigen dank. Het is een heerlijke plek gronds, die gij aan Linnaeus hebt afgestaan, een plekje omstuwd door al de liefelijke schoonheid van Kennemerland, en bovendien, voor ons een

¹⁾ Zie het afschrift uit het genealogisch stamboek der familie Clifford, in 1893 geschreven (Catalogus der Linnaeana 1873, blz. 56). Verg. de opmerking van Prof. Oudemans in diens rede ter herdenking van den sterfdag van Linnaeus, 10 Jan. 1873 (blz. 22).

Ik ontleen deze voorstelling van Linnaeus' verblijf op de Hartekamp aan de geschriften van hemzelf, van Afzelius, Ahnfelt, Fée e.a., en deels ook aan Linnaeus' briefwisseling met Burman. Verg. de catalogus der Linnaeana 1907.

grond, geheiligd door de herinneringen aan Linnaeus en aan diens arbeid. Terwijl ik met mijne hartelijke wenschen voor het welzijn van u en uw huisgezin namens het Nederlandsch Linnaeus-comité het gedenkteeken u overdraag, verzoek ik zeer hoffelijk u, Mevrouw Smidt van Gelder, thans tot de onthulling ervan te willen overgaan.

Ik dank u, Mevrouw, dat gij die eenvoudige handeling wél hebt willen verrichten. In onze schatting is het een daad van groote symbolische beteekenis. In later tijden zullen uw zonen dit gedenkteeken met liefde en eerbied in stand houden, alleen reeds omdat het hun Moeder was, die het op dezen gedenkwaardigen dag, in deze plechtige ure, zelve heeft ingewijd.

Linnaeus!

Elk land brengt heden U zijn lof en lied!
Gij hebt uw taak volkomen afgewezen.
Al wat ons oog op 't uitgestrekt gebied
Der Schepping ziet,
Hebt Gij zijn rang in 't grootsch Geheel gegeven!

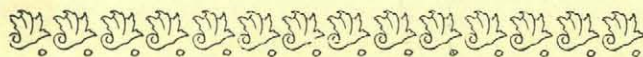
Lang reeds heeft Tijd zijn kroon op 't werk gezet,
Door heel de wereld luid geprezen.
De wetenschap gaat voort met vasten tred,
Op 't pad door U haar aangewezen.

En hier, op Neerlands vrijen grond,
Waar uw verheven geest zijn schoonsten werkkring vond,
De zaden voor den oogst van heel uw volgend leven,
Herdenken wij
Op 't eeuwgetij
Van uw geboorte, Uw werk, Uw sterven,
Linnaeus!

Verg. de cantate: Hulde aan Linnaeus, 1878. Woorden van A. J. de Bull.

De foto's in dit stuk danken wij aan de welwillendheid van Dr. C. Kerbert.

H.

IN DEN TUIN VAN DEN BUITENMAN.

(Vervolg).

Een vervelend werkje, dat gieten! Nu, wanneer er helder pomp- of regenwater gegoten moet worden, heb ik er gauw genoeg van. Echter niet zoo spoedig, wanneer er — als bij de bestrijding van aardvlooien — overvloedig water moet nederdalen; dan wordt de zeef van den gieter verwijderd, en kan men vuil slootwater bezigen. Elke gieter, dien ik schep, is een aquarim, bevattende een schat van waterbewoners. Daar zweven ze door elkander: waterkevers, ruggezwemmers, schorpioenen, larven van juffertjes en van andere insecten. Deze diertjes een wijl gade te slaan geeft vrij wat afwisseling in het eentonige werk. Dit jaar was ik, alleen door het gieten, in de gelegenheid een verzameling te verkrijgen van de kokerachtige pantsers van phryganiden; de eigenaardigste n.l. die, welke uit de huisjes van waterslakjes zijn samengesteld, trof ik in zeer groot aantal aan. Veelal was dit soort kokers stevig bevestigd aan de vindeelige blaadjes van *Hottonia palustris*.

Kinderen vinden bovengenoemde jacht vermakelijk; trouwens iedere jacht, welke ook, is voor een jongen een waar genot. Met graagte verslinden zij boeken met jachtavonturen; veel liever nog nemen zij deel aan een kloppartij, als is het slechts een jacht op aardvlooien. Nog amusanter vindt de jeugd de jagerij met behulp van een met groene zeep besmeerde plank. Voorzichtigheid is bij het toepassen van dit middel een vereischte; wordt de plank plotseling boven het bloemen- of groentenbed gehouden, dan komen tal van verschrikte springertjes in de kleverige zelfstandigheid terecht, waar zij in den letterlijken zin des woords om zeep gaan.

Minder groot is de schade, welke de ritnaalden ons aandoen, al kan die in sommige jaren vrij belangrijk genoemd worden. Het kan gebeuren, dat in een slabed een jeugdig plantje plotseling allen levenslust verliest, en als ware het door de vliegende tering aangetast, verdwijnt het in een paar dagen totaal; alleen een enkel bruin blad wijst de plaats aan, waar eens een malsche plant stond.

Ook half-volwassen planten kunnen nog op dezelfde manier verloren gaan. Als ge voorzichtig met een mesje de aarde rondom den wortel van het stervende gewas verwijderd, ziet ge weldra een of meer van die ellendelingen, die den dood veroorzaken. Het zijn geelbruine larven, ritnaalden. Zij laten zich niet vrijwillig arresteeren; wilt ge ze vangen, dan dient ge op te passen, daar ze niet, voor ge het weet, tusschen de aardkluitjes verdwenen zijn. Juist onder het hart van de slaplant zijn ze het vernielingswerk aangevangen, totdat de dikke hoofdwortel aldaar bijna geheel is afgevreten. Daarop vreten ze niet zelden een kanaaltje in den wortel, die dan wel iets heeft van een dikke pijpsteen. Alle planten met dikke wortels, zooals b.v. de andijvie, zijn haar welkom. Trek een *Sonchus*soort uit de aarde, en ge zult tusschen den hoofdwortel en de bijwortels zeker enkele koperwormen aantreffen. In het peentjesbed zien we ze ook al liever gaan dan komen. Dat aardappelen eveneens een lekkernij voor onze gasten zijn, bemerkt ge, zoodra ge eenige stronken uitsteekt: allicht zijn enkele knollen voor een deel opgepeuzeld, terwijl de ritnaald in de uitgevreten holte huist.

Dit jaar en ook het vorige mocht mijn tuin zich verheugen(?) in een groot aantal ritnaalden. Ik geloof wel, dat dit voor een deel mijn eigen schuld is en — eigen schuld plaagt het meest. In de Meimaand hebben de kinderen, gelijk bekend is, meikevers, die zij een draad aan een achterpoot binden, om de arme dieren daarna te laten vliegen. Ik had voor een paar jaar den kinderen het onmenselijke hiervan onder het oog gebracht en hun een »kunstenmaker« leeren kennen, die gratis grappen uithaalde, zonder dat er van pijnigen sprake was. Dat was de kniptor. Ik liet hun zien, hoe aardig dit dier, op zijn rug liggende, zijn kop met het eerste deel van het borststuk naar boven richt, terwijl het midden- en achterborststuk met achterlijf naar beneden buigt, hoe het vervolgens laatstgenoemde deelen opheft, waardoor het voor- en middenborststuk zoodanig op den grond komen, dat men »knip« hoort en het dier als een kat op zijn pooten terecht komt. 't Duurde niet lang, of elke schooljongen bracht één of meer »hansworsten« mee. Ik vermoed, dat veel kniptorren ontsnapt zijn, en daar mijn tuin onmiddellijk grenst aan de speelplaats, ligt het voor de hand, dat de torren in mijn humusrijken hof gevlucht zijn, er eieren gelegd hebben en het aanzijn gegeven hebben aan een massa »koperwormen«. Aangezien de larven, evenals de engerlingen, wel 4 jaar noodig hebben, eer ze volwassen zijn, kan ik nog heel wat plezier van hen beleven.

Een andere larve, de aardrups (*Agrotis*), nog menigvuldiger in onze tuinen voorkomende, is kalmer bij haar arrestatie dan haar confrater; wordt ze gesnapt, dan krimpt ze zich als een spiraal ineen van schaamte. Nu, ze mag zich wel schamen over de verwoesting welke ze aanricht. Haar uitverkoren plant is de winterandijvie. Sommige der op de bestemde plaats gebrachte andijvieplanten, door aardrupsen aangetast, vertoonen dezelfde ziekelijke verschijnselen als de sla, die van de ritnaalden te lijden heeft. Tot onze teleurstelling zien we eveneens vele planten kwijnen, en dit is niet te verwonderen, als we er op letten, hoe verschrikkelijk de larve een andijvieplant toetakelt. Beginnende aan het boven-eind van den forschen hoofdwortel, tast de aardrups het hart van onze volhart winterandijvie aan, en den volgenden dag reeds liggen de planten verlept op den grond. Men